

Les millors obres de les lletres gironines (25) Notícia de Catalunya

Si hi ha un llibre que reflexionés durant el franquisme sobre passat, present i esdevenidor del país, amb solidesa i èxit de públic i crítica, és aquest. L'obra tindrà un gran nombre d'edicions i ultrapassa el marc historiogràfic per endinsar-se en el social, polític i cultural. Vicens Vives és l'exemple de l'historiador amb incidència pública.

L'assaig històric més influent del segle XX

Jospe Maria Figueres
PROFESSOR DE LA UAB

L'assaig *Notícia de Catalunya*, de Jaume Vicens Vives, fa fortuna, té força èxit, l'editor Vergés ho recorda i a la mort de l'autor ho explica: «*Aquel 1953, cuando con el manuscrito del libro en la mano decidíamos Vicens, Teixidor y yo darlo a la imprenta sin pasarlo por la obligada censura previa. No podíamos exponernos a que el libro fuera prohibido o mutilado y decidimos correr aquel, entonces, grave riesgo (por cierto que el primitivo título de 'Noticia de Catalunya' era 'Nosaltres els catalans' -sugerido por Pla- y en el último momento*

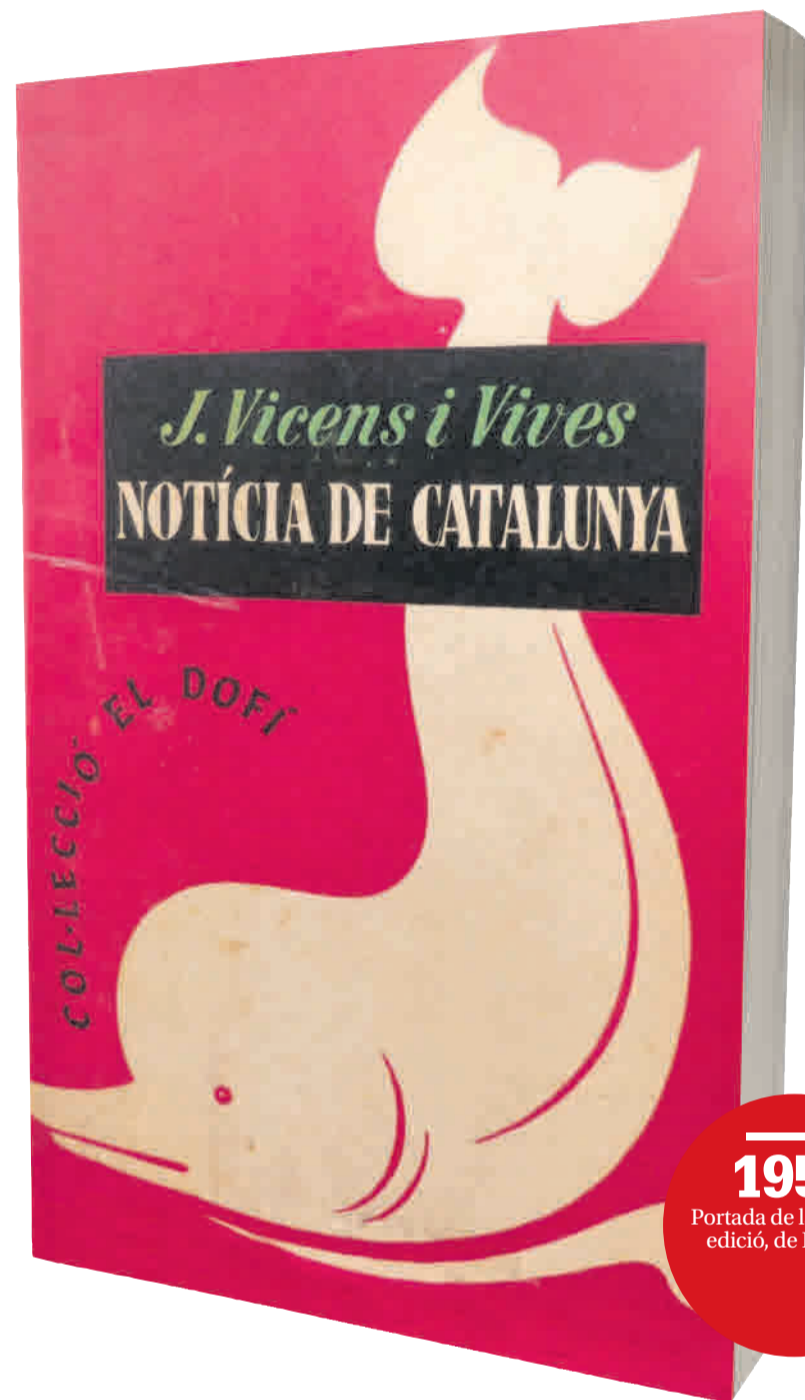
se acordó otro más vago). ¡Cuántas inquietudes pasamos aquellos días! Sólo nos tranquilizaba ver la seguridad y el optimismo invencible de Vicens.» (*Destino*, 5 de juny de 1975)

El 2010 la Biblioteca Nacional de Catalunya presentà una exposició, en el marc de les seves presentacions habituals sempre tan interessants i útils, dedicada a la vida de l'autor de tants estudis i manuals sobre la història del país. S'hi exposaren les primeres edicions -Ancora i Destino-, ambdues del 1954, i molts documents sobre Vicens. Miquel Batllori, a *Galeria de personatges*, ens deixa una opinió de l'obra i una pinzellada de la seva personalitat tot qualificant-lo de creador de la nova historiografia catalana, i si fem cas dels deixebles -Fontana, Mercader, Reglà, Elliot...- no hi ha dubte

que l'afirmació és precisa i més enllà de llibres cojuturals tipus *Mil lecciones* o *Mil figuras de la historia* o la *Geopolítica* (1950, 1956). Diu l'il·lustre erudit: «Aquest home d'un dinamisme tan potent queia malalt el mes de gener de 1960, mentre fremia de plans i de projectes. El 21 de març m'escriu, del llit estant, una lletra de quatre planes, contant-me la seva malaltia i les seves inquietuds intel·lectuals: el seu frustrat viatge a València -- la Universitat, 'on hi ha un clima fantàstic' - a Saragossa -per a ocupar-se dels Congressos d'història de la Corona d'Aragó-, a Madrid -'on sempre hi ha un munt d'assumptes a resoldre'-; els seus desigs d'assegurar 'la brillantesa de la participació espanyola en el vinent Congrés d'Estocolm'; la seva dolor per la recaiguda de Federico Chabod, que jo li havia comu-

és. El 1950 participa al Congrés Internacional de Ciències Històriques de París, que el ratifica en els plantejaments que havia fet sobre la nova història especialment amb la introducció de continguts socials, culturals i econòmics en el que s'ha considerat la més important renovació historiogràfica catalana. El 1949 crea el Centre d'Estudis Històrics Internacionals, poc després *Índice Histórico Español*, la gran revista de bibliografia històrica que, amb *Estudios de Historia Moderna* (1951-1959), seran part del seu llegat col·lectiu.

La seva preocupació pel futur del país el feia també seguir l'evolució d'Europa i especialment de la seva historiografia amb interès. Aquesta incidència de la historiografia europea tindrà amb Vicens un receptor àvid que assumirà aquesta visió coincident amb la seva pròpia voluntat d'obrir horitzons i tot i l'evident positivisme que l'impregnava les autoritats acadèmiques franquistes el consideraven amb prevenció atès que en el fons el substrat liberal, obert i europeu sempre li fou present. Malgrat la seva visió avui superada, com tantes obres, de la geopolítica la capacitat d'influència de Vicens fou molt considerable. Cal pensar que per exemple del tribunal de la seva tesi diversos membres foren apartats de la universitat i eren a l'exili: Bosch i Gimpera, Ferran Soldevila... Qui dominava aleshores per resultat d'una guerra era el pensament més

1954
Portada de la primera edició, de Destino.

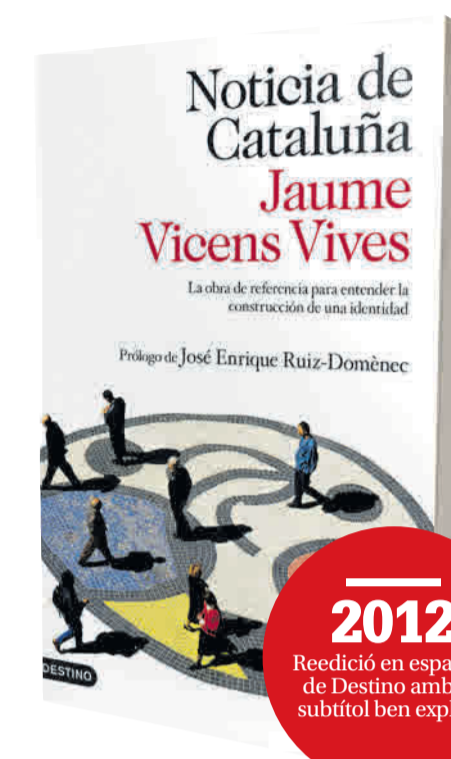
1969

Obra de moltes edicions, aquesta fou la de lectura obligada a la UAB.

1984

Codièdició de butxaca entre Destino i Edicions 62.

2012

Reedició en espanyol de Destino amb un subtítol ben explicat.

nicat; les temences de no poder fer ni la conferència sobre la Llotja de Mallorca, ni un curs a la Sorbona que li havien ofert. Però no tot eren planys. Durant la seva malaltia, havia refós l'*Aproximación a la historia de España* i la *Noticia de Catalunya*, models d'història supranacional i darrera lliçó del gran mestre.»

Vicens mai tanca l'obra, la poleix. A la quarta edició (Destino, 1969), després de la primera de novembre del 1954 i les poste-

riors (1960 i 1962), reproduceix el pròleg de la segona edició i escriu: «Decididament, doncs, he anat a la segona edició, que espero que sigui, conceptualment, gairebé definitiva. He introduït nombroses modificacions en el text original (...) I hi he afegit tres nous capítols (...) A més a més, he refet de bell nou el darrer capítol sobre el seny i la rauxa, que provocà una de les més agudes polèmiques d'aquests darrers vint anys. He desenvolupat el meu pensament a fi i

efecte que resti clara la meua idea sobre els ressorts psicològics que han mogut els catalans fins a les portes del nostre temps. Espero ara se'm comprendrà i no se'm jutjarà des de posicions o bé casolanes o bé exhaltades.» I seguiran les edicions...

Ha estat traduït al castellà per Enric Borràs, col·laborador fidel de Vicens. L'obra, com diu en la premlança biogràfica que li dedicà Enric Pujol a l'IEC, és la més emblemàtica de l'autor.

Jaume Vicens Vives

La renovació recent de la historiografia catalana

Nat a Girona el 1910, Jaume Vicens Vives patí la pèrdua prematura del pare i anà a Barcelona on treballà mentre estudià filosofia i lletres del 1927 al 1930. Tingué com a mestres a dos remarcables professors de la Universitat de Barcelona que l'influïren molt en la seva formació i al llarg de la seva vida hi mantingué relació intensa: Pere Bosch Gimpera i Antonio de la Torre.

De caràcter obert, obstinat i enèrgic, ambiciós i treballador, intel·ligent amb un pel d'ingenuïtat política, amant de la família, el mar, el seu mar de Roses. Ben plantat i segur d'ell mateix, irradiava seguretat. Acabats els estudis de filosofia i lletres decantant-se vers la història, enceta la seva labor de docent com a professor a l'Institut-Escola (1932-33), i encarregat de curs a la nova Universitat Autònoma (1933-37). Guanya la càtedra de geografia i història de l'Institut de

Figueres el 1935 i comença a tenir una posició pública amb la polèmica amb Antoni Rovira i Virgili, la seva tesi doctoral, *Ferran II i la ciutat de Barcelona* (1936-37) important i que llegí el 1936.

Aquest mateix any es casa amb Roser Rahola, deixeblla seva, i ho fa a la mateixa Universitat, Bosch i Gimpera, rector, conseller de justícia, oficina d'autoritat i, entre altres, Joaquim Xirau, degà de lletres, actua com a testimoni. Durant la guerra formarà part de la Universitat de forma activa, i els seus antecedents, la personalitat democràtica i liberal, republicana i catalanista, sense militar ni fer ostentació pública, tanmateix li costarà persecució i hostilitat dels sectors més durs del règim que el consideren ene-

mic i com a tal el tracten.

El 1943 assisteix a un congrés historiogràfic, convidat per De la Torre, i es comença a relacionar amb autoritats franquistes, del l'Opus Dei, que l'afavoriran en el seu objectiu de tornar a tenir una càtedra universitària. Després del pas el 1942 per l'Institut de Baeza, podrà tornar a la Universitat, el 1943 a Saragossa i el 1948 a Barcelona. Publica *Historia de los remsens en el siglo XV* (1945) i encetarà amb la seva tesi doctoral una molt extensa bibliografia i ben rellevant i de qualitat, a més d'assaigs acadèmics d'impacte i la creació de tribunes col·lectives com centres i revistes tot i que algun deixeble -Nadal dixit: «es más intensos que logros» però l'obra de Vicens ací

Un fragment

Del seny a la rauxa

Jaume Vicens Vives, en aquesta obra renovadora, s'interroga sobre les motivacions profundes del comportament col·lectiu, impregna una visió realista i si bé coincideix en plantejaments amb altres pensadors, com Josep Ferrater i Mora, configura una visió ben travada que li atorga un gran predicament. Serà la porta que, via Josep Pla, el farà coincidir amb Josep Tarradellas, i li atorgarà una gran influència social.

«Quan la realitat ens desplaça, sorgeixen l'enyor i la rebentada. L'enyor és trobar a mancar quelcom que ens ha captivat. En el pla de la mentalitat col·lectiva, el que ens captiva és la realitat objectivada, la vivència del passat en el nostre esperit. Contra l'enyorança, no hi poden res ni el seny ni la mesura. Ens migrem perillósament i covem un foc inextingible. Això dóna lloc a molts succedanis socials, que es manifesten amb entusiasmes incomprensibles vers les coses més menudes o impensades: des del localisme ingenu de les associacions d'amics de carrers fins al col·leccionisme de trossos de paper, des de l'escalada fins a la pesca amb canya. A mesura que el caliu de

l'enyor es transforma en flamarada, es fa possible la crítica humil·liadora de la rebentada. Rebentar és girar-se d'esquena a tot allò que embalumina la nostra existència, siguin o no incertades les raons utilitzades. Però també és el crit de l'autenticitat del passat, la manifestació de la desconfiança contra l'engany, que es desencadena com a depreciació crítica del que no es pot ni jutjar ni fer. (...)

Podríem bastir una teoria sobre la influència del prou! en la nostra història, que evidenciaria la importància d'aquest ressort en el nostre mecanisme mental. Ens sembla que no cal insistir sobre aquest punt. Quan ens hem tancat de banda, no ha estat possible de fer-nos avançar ni recular. Ens hem entossudat i

hem preparat l'etxibada de guitzes de l'arrauxament. Això ha estat un mal allarg de la nostra vida col·lectiva, perquè ha estat una actitud contrària a la nostra tradició pactista i ha preparat l'adveniment del tot o res. Molt més greu encara, perquè, des d'un punt de vista polític, generalment hem dit prou! en el moment pitjor, quan la conjuntura ens era desfavorable, quan havia passat el punt dolç de la nostra força o de la nostra raó. D'aquesta manca d'encert, en té la culpa, sens dubte, l'escanyolliment del seny en les classes dirigents. Tanmateix, és un fet característic sense el qual restaria incompleta l'explicació de les principals cares de la mentalitat catalana.

